

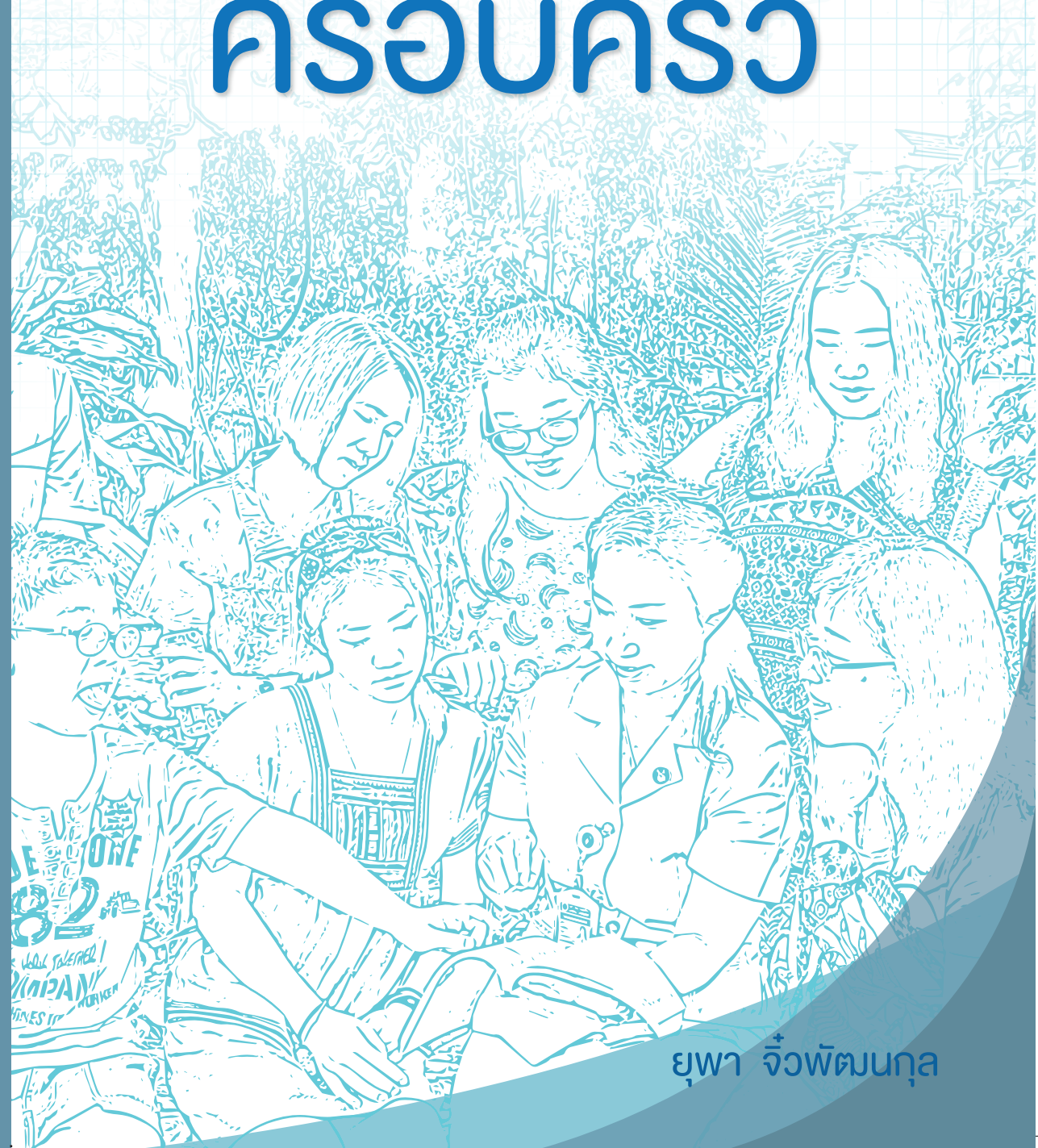
MAHIDOL
UNIVERSITY
PRESS

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือการพยาบาลครอบครัวที่มีคุณค่า สำหรับพยาบาลที่จะศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับการดูแลครอบครัว เพื่อนำไปใช้ในการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่สำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิตของครอบครัว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุพา จิวพัฒนกุล มีความมานะอดสาหะในการรวบรวม เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของครอบครัวอย่างแท้จริง

ศาสตราจารย์ ดร. รุจา ภูโพนุสย์

การพยาบาลครอบครัว

การพยาบาล ครอบครัว

ยุพา จิวพัฒนกุล

การพยาบาลครอบครัว

MAHIDOL UNIVERSITY PRESS

ISBN : 978-616-279-931-0

9 786162 799310

ราคา 240 บาท

การพยาบาล ครอบครัว

ยุพา จิวพัฒน์กุล

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2559 จำนวน 1,000 เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

การพยาบาลครอบครัว / ยูพา จีวพัฒน์กุล. -- พิมพ์ครั้งที่ 1. -- นครปฐม : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559.

248 หน้า : ภาพประกอบ ; 28 ซม.

1. การพยาบาล. 2. การพยาบาล, ทฤษฎี. 3. การพยาบาลในเคสสถาน.
4. ครอบครัว. I. ชื่อเรื่อง.

WY200 ย411ก 2559

ISBN 978-616-279-931-0

อ้างอิง ยูพา จีวพัฒน์กุล. (2559). การพยาบาลครอบครัว. นครปฐม : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล.

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล

อาคารหอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ชั้น 2

25/25 ถ.พุทธมณฑลสาย 4 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

โทร. 0-2800-2680-9 ต่อ 4302 โทรสาร 0-2441-9580

พิมพ์ที่

หจก.ภาพพิมพ์

45/12-14, 33 หมู่ 4 ต.บางขุน อ.บางกรวย จ.นนทบุรี 11130

โทร. 0-2879-9154-6 โทรสาร 0-2879-9153

parbpim@gmail.com

ราคา 240 บาท

ภาพปกโดย ยูพา จีวพัฒน์กุล

การพยาบาลครอบครัวเป็นการให้บริการสุขภาพแก่บุคคลและครอบครัว โดยใช้ศาสตร์ทางการแพทย์ ศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศิลปะการพยาบาลมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค ให้การพยาบาล และช่วยฟื้นฟูสภาพบุคคลและครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้บุคคลและครอบครัวสามารถเผชิญภาวะวิกฤตต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพได้อย่างเหมาะสม หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้ผสมผสานเนื้อหา ความรู้จากประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การเยี่ยมบ้านบุคคลและครอบครัวในชุมชน การทบทวนวรรณกรรม และประสบการณ์จากการศึกษาวิจัย โดยมีความมุ่งหวังให้ผู้อ่านมีความเข้าใจและสามารถดูแลบุคคลและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลและครอบครัวสามารถดำรงภาวะสุขภาพได้อย่างปลอดภัย และเหมาะสมกับบริบทของแต่ละครอบครัว

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหา 2 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 แนวคิด ทฤษฎี การพยาบาลครอบครัว และหน่วยที่ 2 การพยาบาลครอบครัวสุขภาพดี ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบแนวคิดและทฤษฎีในการดูแลครอบครัว ความหมายของครอบครัว กระบวนการพยาบาลครอบครัว บริบทสังคมไทยกับการพยาบาลครอบครัว นอกจากนี้ยังได้ทราบเกี่ยวกับการพยาบาลครอบครัวสุขภาพดี โดยนำทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวของ Duvall มาเป็นพื้นฐานในการแบ่งครอบครัวในแต่ละระยะ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้ความรู้เกี่ยวกับการพยาบาลครอบครัวระยะเริ่มต้นและเริ่มเลี้ยงดูบุตร การพยาบาลเด็กวัยต่างๆในครอบครัว การพยาบาลครอบครัวระยะวัยกลางคนและระยะวัยสูงอายุ

หนังสือเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเอื้อเฟื้อจากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งคณาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่คอยถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะทางการแพทย์ให้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งผู้เชี่ยวชาญซึ่งอุทิศเวลาอ่านและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด ตลอดจนความร่วมมือที่ได้รับจากผู้รับบริการที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างๆในกรุงเทพมหานคร และผู้รับบริการที่อาศัยอยู่ในตำบลโคกคราม จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้เขียนขอขอบพระคุณในความกรุณาและขอระลึกไว้ ณ.ที่นี้

	หน้า
หน่วยที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีการพยาบาลครอบครัว	1
บทที่ 1 บทนำในการพยาบาลครอบครัว	3
ความหมายของครอบครัว	3
กรณีตัวอย่างครอบครัว	6
อภิปรายกรณีตัวอย่างครอบครัว	7
แนวคิดในการพยาบาลครอบครัว	7
สถานการณ์ครอบครัว “เจริญตระกูล”	23
บทที่ 2 มูลฐานทางทฤษฎีในการพยาบาลครอบครัว	29
ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่	29
สถานการณ์ครอบครัว “ทรงธรรม”	32
สถานการณ์ครอบครัว “เปล่งอรุณ”	33
ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว	36
ทฤษฎีระบบครอบครัว	39
สถานการณ์ครอบครัว “ยุ่งเหยิง”	42
ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว	43
สถานการณ์ “ครอบครัวตั้งเจริญ”	50
บทที่ 3 กระบวนการพยาบาลครอบครัว: รูปแบบต่างๆในการประเมินครอบครัว	55
การประเมินครอบครัว	55
การตั้งข้อวินิจฉัยการพยาบาลครอบครัว	62
การวางแผนการพยาบาลครอบครัว	65
การปฏิบัติการพยาบาลครอบครัว	68
การประเมินผลการพยาบาลครอบครัว	69
ตัวอย่างการพยาบาลครอบครัว “แสงอรุณ”	76
บทที่ 4 บริบทสังคมไทยกับการพยาบาลครอบครัว	81
วัฒนธรรม ความเชื่อ และทัศนคติของครอบครัว	81
แบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัว	84

	หน้า
รายได้ของครอบครัว	85
การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ	85
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว	86
เหตุการณ์สำคัญในครอบครัว	87
รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว	88
ระดับความร่วมมือของสมาชิกต่อกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ	88
แบบแผนส่วนบุคคลของผู้ดูแลในครอบครัว	89
พันธูกรรม	90
สิ่งแวดล้อม	90
นโยบายและระบบบริการสุขภาพ	91
ระดับการศึกษา	92
เครือข่ายการสนับสนุนทางสังคม	92
กรณีศึกษา ครอบครัว “เอื้ออาภรณ์”	93
หน่วยที่ 2 การพยาบาลครอบครัวสุขภาพดี	101
บทที่ 5 การพยาบาลครอบครัวระยะเริ่มต้นและเริ่มเลี้ยงดูบุตร	103
การพยาบาลครอบครัวในระยะเริ่มต้น	106
การพยาบาลครอบครัวระยะมารดาตั้งครรรภ์	113
การพยาบาลครอบครัวมารดาหลังคลอด	116
การพยาบาลครอบครัวระยะเริ่มเลี้ยงดูบุตร	131
สถานการณ์ครอบครัว “อึ้งพัฒนา”	133
บทที่ 6 การพยาบาลเด็กวัยต่างๆในครอบครัว	139
การป้องกันปัญหาของเด็กวัยต่างๆในครอบครัว	140
ครอบครัวระยะบุตรวัยก่อนเรียน	146
ครอบครัวระยะวัยเรียน	153
ครอบครัวระยะวัยรุ่น	163
สถานการณ์ ครอบครัว “ทรงธรรม”	170

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 7	
การพยาบาลครอบครัวระยะวัยกลางคน	179
การให้คำปรึกษา	180
การฝึกทักษะการปรับตัว	181
การเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว	182
การฝึกทักษะการดูแลสุขภาพครอบครัว	183
การกระตุ้นให้มีการวางแผนครอบครัว	184
การเสริมสร้างพลังอำนาจให้สมาชิกในครอบครัว	184
การดูแลให้ครอบครัวมีพฤติกรรมเสริมสร้างสุขภาพ	185
การแนะนำเทคนิคการเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ	189
การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครอบครัว	190
สถานการณ์ “ครอบครัวชัดเจน”	191
บทที่ 8	
การพยาบาลครอบครัวระยะวัยสูงอายุ	197
การป้องกันปัญหาที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ	199
ปัญหาการสูญเสียการทรงตัวและการหกล้ม	200
การค้นพบความเจ็บป่วยในระยะเริ่มต้น	205
หลักการดูแลผู้สูงอายุและครอบครัว	207
สถานการณ์ครอบครัว “มานะศักดิ์”	219
ดัชนี	229
Index	233

ประวัติผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุพา จิวพัฒน์กุล
ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การศึกษา

พยาบาลศาสตรบัณฑิต (มหาวิทยาลัยมหิดล) 2538

พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลอนามัยชุมชน (มหาวิทยาลัยมหิดล)
2543

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พยาบาลศาสตร์) (มหาวิทยาลัยมหิดล, The School of
Nursing, Michigan University) 2553

ประกาศนียบัตรวิชาชีพปฏิบัติ การดูแลรักษาโรคเบื้องต้น คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล 2555

วิจัย

1. ชื่นชม เจริญยุทธ, อาภา ยิ่งประดิษฐ์, ทิพา ต่อสกุลแก้ว, ปรางทิพย์ อุจะรัตน์, ยุพา จิวพัฒนกุล. ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรังในชุมชนชนบทแห่งหนึ่งของประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน. 2551; 14(1): 48-53.

2. Jewpattanakul Y, Phuphaibul R, Loveland-Cherry CJ, Nityasuddhi D, Suwonnaroon N. Factors influencing well-being among families with adolescents living in and around Bangkok, Thailand. Pacific Rim International Journal of Nursing Research. 2010; 14(3): 235-48.

3. ยุพา จิวพัฒนกุล, อุบลวรรณ เรือนทองดี, ฐิติรัตน์ ทับแก้ว. ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายโดยการแกว่งแขนร่วมกับครอบครัวต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ. วารสารพยาบาลศาสตร์. 2555; 30(2): 46-57.

4. ยุพา จิวพัฒนกุล, อุบลวรรณ เรือนทองดี, ฐิติรัตน์ ทับแก้ว. แนวทางการเฝ้าระวังจากบิดา-มารดาเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน. วารสารพยาบาลศาสตร์. 2556; 31(1): 38-47.

5. ยุพา จิวพัฒนกุล, อุบลวรรณ เรือนทองดี. การพัฒนาแนวทางลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนที่ครอบครัวบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์: การสนทนากลุ่มโดยบิดา-มารดา. วารสารพยาบาลทหารบก. 2556; 14(1): 35-40.

6. ยุพา จิวพัฒนกุล, ฐิติรัตน์ ทับแก้ว. การพัฒนาแนวทางการลดความขัดแย้งในครอบครัวเพื่อป้องกันการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนไทย. วารสารบูรพา. 2557; 22 (2): 15-27.

7. ยุพา จิวพัฒนกุล, ขนิษฐา สมัย. การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของครอบครัวไทย. วารสารพยาบาลทหารบก. 2557; 15(2): 305-19.

8. นงนุช เพ็ชรร่วงง, ยุพา จิวพัฒนกุล. ปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและผู้ดูแลในศูนย์สุขภาพชุมชน. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ. 2557; 37(4): 37-54.

9. ยุพา จิวพัฒนกุล, สุรัสวดี ไหวว่อง. การป้องกันการสูบบุหรี่ในเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ. 2558; 38(3): 24-31.

10. ขนิษฐา สมัย, ยุพา จิวพัฒนกุล, สมจินต์ เพชรพันธุ์ศรี. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะเศรษฐกิจ และสังคม ความเครียด ต่อพฤติกรรมการดื่มสุราของประชาชนในชุมชนเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. วารสารพยาบาลศาสตร์. 2558; 33(1): 42-50.

11. รุ่งทิพย์ กาศักดิ์, เยาวลักษณ์ เสรีเสถียร, ยุพา จิวพัฒนกุล. ปัจจัยทำนายการปรับตัวในชีวิตสมรสของสตรีตั้งครรภ์วัยรุ่น. วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558; 27(1): 133-148.

12. อาภา ภัคภิญญา ยังประดิษฐ์, ยุพา จิวพัฒนกุล, วิชชุดา เจริญกิจการ, นาริรัตน์ จิตรมนตรี, รุจา ภูไพบูลย์. กระบวนการและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสุขภาพชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารพยาบาลสาธารณสุข. 2558; 29(2): 87-99.

บทความ

1. ยุพา จิวพัฒนกุล. การเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง: บทบาทสมาชิกในครอบครัว. วารสารพยาบาลศาสตร์. 2555; 30(1): 81-90.

2. ยุพา จิวพัฒนกุล. การสนับสนุนของครอบครัวในการออกกำลังกายโดยการแกว่งแขนสำหรับผู้สูงอายุ. วารสารพยาบาลทหารบก. 2555; 13(2): 1-7.

3. ยุพา จิวพัฒนกุล. งานวิจัยกับพยาบาลโภชนบำบัด. หนังสือประกอบการอบรมพยาบาลโภชนบำบัด. กรุงเทพฯ: สมาคมผู้ให้อาหารทางหลอดเลือดดำและทางเดินอาหารแห่งประเทศไทย; 2557; 55-69.